

SIIRTOKUNTAYHTIÖT SODASTREAM JA AHAVA

Rikosvastuu ja Euroopan unionin velvoitteet

Johannes Hautaviita

Bruno Jäntti

ICAHD Finland

הוועד הישראלי נגד הריסת בתים
The Israeli Committee
Against House Demolitions
الحركة الاسرائيلية ضد هدم البيوت

ICAHD Finland on Suomessa vuonna 2009 perustettu ICAHD:in Suomen jaosto, joka tiedottaa Israel/Palestiina -konfliktin nykytilanteesta, historiasta ja Suomen kytköksistä alueelle. Järjestö julkaisee laatimaansa tutkimusta, on säännöllisesti yhteydessä tiedotusvälineisiin ja poliitikkoihin ja kampanjoi kansainvälisen oikeuden mukaisen ja sitä vahvistavan politiikan puolesta. Lisäksi ICAHD Finland ylläpitää aktiivisia suhteita Israeliin ja miehityille palestiinalaisalueille, tuo palestiinalaisia ja israelilaisia merkkihenkilöitä Suomeen ja osallistuu kotien jälleenrakennusleireille Länsirannalla.

ICAHD (Israeli Committee Against House Demolitions) on vuonna 1997 perustettu israelilainen ihmisoikeusjärjestö. ICAHD:in tunnetuin poliittisen vastarinnan muoto Israelin harjoittamalle palestiinalaisalueiden miehitykselle on palestiinalaisperheiden kotien jälleenrakentaminen yhteistyössä perheiden ja palestiinalaisyhteisöjen kanssa. Järjestön perustaja ja toiminnanjohtaja Jeff Halper on entinen Nobelin rauhanpalkinnon ehdokas. ICAHD:illa on erityinen konsultatiivinen asema YK:n talous- ja sosiaaliasioiden neuvostossa ECOSOC:ssa.

Kiitokset

Haluamme kiittää seuraavia henkilöitä heidän avustaan raportin laatimisessa:
Lauri Hannikainen, Syksy Räsänen, Lea Pakkanen, Heli Pekkonen, Heikki Jäntti,
Petter Nissinen, Ville Pisto ja Kimmo Viita.

Sisällys

Esipuhe.....	6
Lukijalle.....	8
Siirtokuntainfrastruktuuri ja kansainvälinen oikeus.....	9
Siirtokuntayhtiö SodaStream.....	12
Siirtokuntayhtiö Ahava.....	17
EU:n velvoitteet Israelin siirtokuntahankkeen pysäyttämisessä.....	21
SodaStream ja Ahava kansainvälisen kritiikin kohteina.....	24
Siirtokunnat ja rikosvastuu.....	25

Esipuhe

Miten tähän on tultu?

Siirtomaiden massiivinen vapautumisprosessi 1950-70-luvuilla nosti kansojen itsemääräämisoikeuden yhdeksi kansainvälisen oikeuden peruseriaatteen ja johti kymmenien siirtomaiden vapautumiseen itsenäisiksi valtioiksi. Jäljelle ovat jääneet vain muutamat siirtomaat, jotka eivät ole voineet toteuttaa itsemääräämisoikeuttaan. Niistä selvimpiä tapauksia ovat Palestiina ja Länsi-Sahara. Jälkimmäisen on sen naapurivaltio Marokko liittänyt omaan alueeseensa vastoin YK:n Kansainvälisen tuomioistuimen ja muiden pääelinten näkemystä. Palestiinan ja Länsi-Saharan kansat kuuluvat kaikista sorrettuimpiin kansoihin; miehittäjä kohtelee niitä julmasti.

Palestiina on tietyllä tavoin erikoistapaus, sillä hyvityksenä karmaisevasta Holokaustista YK halusi luoda juutalaisille oman valtion. Sitä ei perustettu Holokaustiin syyllisen Saksan alueelle vaan Britannian siirtomaahan Palestiinaan, jossa juutalaisia oli asunut vuosituhansia. YK:n yleiskokous päätti, että Palestiinaan voidaan perustaa kaksi valtiota – toinen juutalaisille ja toinen Palestiinan arabeille.

Juutalaiset perustivatkin oitis oman valtion, Israelin, mutta osan maansa menetyksestä sydämistyneet palestiinalaiset eivät. Levoton alue ajautui sotiin vv. 1948-49 ja 1967. Vuosien 1948-49 sodassa Israel laajensi tuntuvasti aluettaan ja v. 1967 se valtasi koko Palestiinan. Silloin YK päätti, että sen on nyt tehtävä lopullinen päätös kahden kansan välisestä rajasta. YK vaati Israelia vetäytymään v. 1967 valtaamiltaan alueilta ja vahvisti Palestiinan arabien alueeksi Jordanjoen Länsirannan, Gazan kaistaleen ja Itä-Jerusalem. Israelin ja Länsirannan välille YK vahvisti rajalinjan – ns. Vihreän linjan.

Israelilla oli kuitenkin aivan erilaiset suunnitelmat, se ei aikonut toimia YK:n määrittämällä tavalla. Jo vuosikymmeniä se on rakentanut jatkuvasti (v. 1993 rauhansopimuksesta välittämättä) juutalaissiirtokuntia Länsirannan eri osiin ja Itä-Jerusalemiin. Sama tahti jatkuu edelleen. Siirtokunnat ja niiden yhdystiet sekä Israelin armeijan hallitsemat alueet pilkkovat Länsirannan alueen tilkkutäkiksi, jota on enää vaikea kuvitella Palestiinan valtion elinkelpoiseksi pääalueeksi.

Mikä on alueen pääongelma?

Israelin siirtokuntapolitiikka on ilmiselvästi alueen pääongelma. Siihen verrattuna palestiinalaisten lähinnä epätoivoiset yritykset tehdä vastarintaa miehittäjää vastaan ohjusiskuilla ja terroriteoilla ovat toissijainen ongelma. Mitään epäselvyyttä ei ole siitä, että Israelin siirtokuntapolitiikka on vastoin kansainvälistä oikeutta. Sen ovat todenneet YK:n turvallisuusneuvosto, yleiskokous ja Kansainvälinen tuomioistuin. Yleismaailmallisesti ratifioitu Geneven v. 1949 yleissopimus siviiliväestön suojelusta aseellisissa selkkauksissa kieltää ulkopuolista miehittäjää siirtämästä omaa väestöään miehitetylle alueelle. Israelin tulee purkaa siirtokuntansa ja vetäytyä palestiinalaisalueilta.

Tämän julkaisun pääteema...

...on kahden laittomissa siirtokunnissa tarvikkeita tuottavan israelilaisen yhtiön toiminnan ja niiden kansainvälisoikeudellisen vastuun käsittely. Yhtiöt käyvät huomattavaa kauppaa monien

länsimaiden kanssa. Julkaisun ensimmäinen luku esittää analyysin siirtokuntien laittomuudesta kansainvälisen oikeuden valossa ja siirtyy sitten kahdessa seuraavassa luvussa käsittelemään SodaStream-yhtiön ja Ahava-yhtiön toimintaa. Luku 4 keskittyy raportoimaan Israelin käytännöstä merkitä siirtokunnissa valmistetut tarvikkeet israelilaisiksi, ilman merkintää niiden siirtokunta-alkuperästä. Se on väärin – Israel tekee niin välttääkseen siirtokuntatuotteiden boikotoinnin ulkopuolisissa maissa. Julkaisun viimeinen luku käsittelee Israelin, siirtokuntajohtajien, kahden yhtiön ja niiden johtajien kansainvälistä rikosoikeudellista vastuuta.

Julkaisun kirjoittajat Johannes Hautaviita ja Bruno Jänntti ovat ICAHD-ihmisoikeusjärjestön jäseniä, jotka pyrkivät solidaarisuuden hengessä edesauttamaan palestiinalaisten tukahduttujen oikeuksien toteutumista. He ovat perehtyneet laajasti sellaisten kriisialueiden kuin Palestiinan, Länsi-Saharan ja Tshetshenian ihmisoikeusongelmiin.

Mitä me voimme tehdä?

Israelin tulee suostua merkitsemään siirtokunnissa valmistettuihin tarvikkeisiin niiden siirtokunta-alkuperän. Voimme esittää suomalaisille yhtiöille, jotka tuovat Suomeen israelilaisia tuotteita, että niiden tulee vaatia Israelilta sellaista merkintäpolitiikkaa. Meidän yksilöllinen painostuskeinomme on pidättyä ostamasta israelilaistuotteita niin kauan, kunnes Israel muuttaa merkintäpolitiikkaansa. Näin minä henkilökohtaisesti teen.

Jos Israel suostuu muuttamaan merkintäpolitiikkaansa, meidän tulee olla tarkkana siinä, että muutos on todellinen eikä vain kosmeettinen. ICAHD Finland ja suomalaisten yhtiöiden toimintaa ulkomailla valvova Finnwatch voivat auttaa tämän varmistamisessa.

Joulukuussa 2012 kirjoitin viestin Sokos-tavarataloja sekä S-Market- ja Alepa-kauppoja pyörittävän HOK-Elannon varatoimitusjohtajalle Veli-Pekka Liimataiselle esittäen hänelle edellä mainitun vaatimuksen tekemistä israelilaiselle kauppakumppanilleen. Hän vastasi mm:

Asiakkaalla on ... aina oikeus tietoon tuotteen alkuperästä. Israelilaista alkuperää olevien tuotteiden kohdalla ongelmaksi on muodostunut alkuperän läpinäkyvä merkitseminen. Vaikka tiedossamme ei ole, että valikoimissamme olisi YK:n määrittelemien Israelin valtion rajojen ulkopuolelta, laittomista siirtokunnista tulevia tuotteita, ei asiasta ole aikaisemmin saatu täyttä varmuutta. Tästä syystä olemme nyt päättäneet täsmentää sopimusehtojamme.

Jatkossa kaikilta israelilaisista tuotteista S-ryhmälle toimittavilta tavarantoimittajilta vaaditaan tieto siitä, onko tuote valmistettu YK:n määrittelemällä Israelin valtion alueella vai siirtokunnissa. Jos tuote on valmistettu tai viljelty siirtokunnissa, pitää tämän käydä ilmi tuotepakkauksesta. Näin asiakas voi tehdä valintansa läpinäkyvästi myös israelilaisten tuotteiden suhteen.

Ilahduttava vastaus, eikö niin?

Lauri Hannikainen

kansainvälisen oikeuden emeritusprofessori

Lukijalle

Käsillä oleva raportti Siirtokuntayhtiöt SodaStream ja Ahava – rikosvastuu ja Euroopan unionin velvoitteet tarkastelee israelilaisten siirtokuntayhtiöiden SodaStreamin ja Ahavan liiketoimien suhdetta kansainväliseen oikeuteen.

Raportti taustoittaa siirtokuntien laittomuuden syytä, SodaStreamin ja Ahavan osallisuutta kansainvälisen oikeuden vastaisiin toimiin, näiden toimien rikosoikeudellisia seurauksia ja EU:n velvoitteita ryhtyä välittömiin toimiin Israelin siirtokuntien purkamiseksi.

Raportin julkaisemisella ICAHD Finland aloittaa SodaStreamiin ja Ahavaan kohdistetun BDS-kampanjan (Boycott, Divestment, Sanctions), jonka tarkoituksena on tiedottaa yhtiöiden lainvastaisista liiketoimista ja painostaa yhtiöitä kunnioittamaan kansainvälistä oikeutta. Lisäksi ICAHD Finland muistuttaa EU:ta ja EU:n jäsenvaltioita niiden kansainvälisoikeudellisista velvoitteista asettaa siirtokuntatuotteille täyskielto.

Raportti on suunnattu ensisijaisesti Suomen ulkoministeriölle, suomalaisille kuluttajille, tiedotusvälineille sekä SodaStreamin ja Ahavan jälleenmyyjille ja maahantuojille.

Tekijät

BDS on kansainvälinen, palestiinalaisten kansalaisyhteiskunnan aloitteesta vuonna 2005 syntynyt kampanja, jonka pyrkimyksenä on saada Israel noudattamaan kansainvälistä oikeutta. BDS on lyhenne englannin kielen sanoista boycott, divestment and sanctions (suomeksi boikotti, divestointi ja talouspakotteet). BDS-kampanjaa koordinoi Palestinian BDS National Committee. BDS-kampanja vaatii, että Israelin on kansainvälisen oikeuden mukaisesti ja sen velvoittamana:

1. lakkautettava vuonna 1967 valloittamiensa alueiden sotilaallinen miehitys ja kolonisaatio sekä purettava Länsirannalle rakentamansa laiton muuri
2. tunnustettava Israelin arabit täysivaltaisiksi ja tasa-arvoisiksi kansalaisiksi ja
3. kunnioitettava, suojeltava ja edesautettava palestiinalaisten pakolaisten oikeutta palata koteihinsa ja omistamilleen maille.

Boikotti ja divestointi kohdistetaan niihin kansainvälisiin ja israelilaisiin yhtiöihin, jotka hyötyvät palestiinalaisten oikeuksien rikkomisesta. Sanktiolla vuorostaan voidaan osoittaa laittomuuksiin syyllistyvälle valtiolle, ettei kansainvälinen yhteisö hyväksy sen toimia.

Yli 170 palestiinalaista puoluetta, organisaatiota, ammattiliittoa ja kansalaisliikettä on hyväksynyt BDS:n vaatimukset. Allekirjoittaneet edustavat palestiinalaisia pakolaisia, miehitettyjen alueiden palestiinalaisia ja Israelin palestiinalaistaustaisia kansalaisia.

Siirtokuntainfrastruktuuri ja kansainvälinen oikeus

Israel on perustanut miehityille palestiinalaisalueille 124 Israelin sisäministeriön tunnustamaa siirtokuntaa. Virallisesti tunnustettujen siirtokuntien lisäksi palestiinalaisalueille on perustettu satakunta israelinjuutalaisten asuttamaa etuvartiota, joita ei muodollisesti tunnusteta, mutta joita Israelin hallitukset ylläpitävät ja tukevat.

Länsirannan siirtokunnissa asuu 520 000 israelinjuutalaista, joista 195 000 asuu Itä-Jerusalemiin perustetuissa siirtokunnissa ja 325 000 Länsirannan muissa siirtokunnissa.¹

Israelin rakentamat siirtokunnat ovat kansainvälisen oikeuden vastaisia.²

Palestiinalaisalueet eli Länsiranta, Itä-Jerusalem ja Gazan kaista määritellään sotilaallisesti miehityksi alueiksi, minkä seurauksena sekä miehittävän osapuolen ja sen sotilashallinnon että miehityksen kohteena olevan väestön ja sille kuuluvien maa-alueiden kaikkiin suhteisiin sovelletaan sodankäyntiä säätelevää kansainvälistä humanitaarista oikeutta. Israelin toimien laillisuutta miehityillä palestiinalaisalueilla arvioidaan kansainvälisen humanitaarisen oikeuden säädöksistä muodostuvaa laillista perustaa vasten.³

Siirtokuntien rakentamisella aikaansaatu tuho ei rajoitu ainoastaan siihen palestiinalaisten maa-alueiden laittomaan anastamiseen, mitä siirtokuntainfrastruktuuri asutuskeskuksineen, vain israelilaisille tarkoitettuine maanteineen, siirtokuntia

¹B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

<http://www.btselem.org/settlements/statistics>

²YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi vuonna 1979 päätöslauselman 446, jonka mukaan “Israelin siirtokuntien rakentaminen vuonna 1967 miehityille palestiinalaisalueille ja arabimaiden alueille rikkoo kansainvälistä oikeutta”. Vuonna 1980 turvallisuusneuvosto toisti kantansa: “kaikki Israelin toimet vuonna 1967 miehittyjen palestiinalaisalueiden ja muiden arabialueiden – mukaan lukien Jerusalemin – fyysisen ja demograafisen luonteen, institutionaalisen rakenteen tai oikeusaseman muuttamiseksi ovat lainvastaisia. Israelin politiikka ja käytännöt maan väestön asuttamiseksi näille alueille muodostavat räikeän Geneven sopimuksen rikkomuksen ja vakavan esteen kattavan, oikeudenmukaisen ja kestävä rauhan aikaansaamiselle Lähi-idässä -- [Turvallisuusneuvosto] tuomitsee jyrkästi Israelin jatkuvasti harjoittamat rikolliset menettelytavat ja käytännöt ja vaatii, että Israelin valtio ja Israelin kansalaiset luopuvat näistä toimista, purkavat siirtokunnat ja erityisesti lopettavat välittömästi siirtokuntien perustamisen, rakentamisen ja suunnittelemisen vuonna 1967 miehityille alueille, mukaan lukien Jerusalemiin”.

YK:n kansainvälinen tuomioistuin, maailman korkein juridinen elin, antoi vuonna 2004 neuvoa-antavan kantansa Israelin miehityille palestiinalaisalueille rakentaman muurin laillisuudesta (eng. Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory). Kansainvälisen tuomioistuimen mukaan “Israelin harjoittama -- siirtokuntien rakentaminen miehityille palestiinalaisalueille [on] vastoin Geneven sopimuksen 49. artiklaa -- Tuomioistuin toteaa, että Israelin siirtokunnat miehityillä palestiinalaisalueilla, mukaan lukien Itä-Jerusalemissa, on rakennettu kansainvälisen oikeuden vastaisesti”.

EU:n ulkoasioiden neuvoston mukaan “[s]iirtokunnat ovat edelleen kansainvälisen oikeuden mukaan laittomia, riippumatta Israelin valtion viimeaikaisista päätöksistä. EU toistaa, ettei se tule

ympäröivine turvavyöhykkeineen ja siirtokuntien tulevalle laajentumiselle varattuine alueineen on aiheuttanut. Israelin valtion palestiinalaisten yhteiskunnalle siirtokuntarakentamisella aiheuttama vahinko merkitsee lisäksi miehitettyjen alueiden rikkauksien, raaka-aineiden ja luonnonvarojen ryöstämistä ja palestiinalaisten maa-alueille ja omaisuudelle tarkoituksellisesti aiheutettua tuhoa, jota ei lueta yllä mainittuun suoranaiseen anastamiseen.⁴

Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden säädökset määrittävät Israelin rakentaman siirtokuntainfrastruktuurin sotarikokseksi. Aseellisia selkkauksia sääntelevän kansainvälisen humanitaarisen oikeuden perusasiakirjat ovat yleismaailmallisesti ratifioidut neljä Geneven vuoden 1949 yleissopimusta sodan uhrien suojelusta, joista neljäs käsittelee siviiliväestön suojelua sodan oloissa. Sopimuksessa on erillinen luku vieraan alueen sotilaallisesta miehityksestä. Se kieltää miehittäjävaltiota siirtämästä omaa siviiliväestöään miehitetylle alueelle.⁵ Siirtokuntien rakentaminen ja ylläpito luetaan lisäksi kansainväliseksi rikokseksi, koska siirtokunnat rikkovat räikeästi kansainvälisen oikeuden periaatteita, erityisesti ihmisoikeuslainsäädäntöä, YK:n peruskirjaa ja Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussääntöä.

Kansainvälisessä oikeuskäytännössä kansojen itsemääräämisoikeuden on tunnustettu olevan sekä jus cogens⁶ – ehdoton sääntö, joka ei salli poikkeuksia – että erga

tunnustamaan mitään muutoksia vuotta 1967 edeltäneisiin rajoihin, myöskään Jerusalemin kohdalla, osapuolten tekemät sopimukset pois lukien. EU ja EU-valtiot vahvistavat sitoutuvansa soveltamaan siirtokuntatuotteisiin kokonaisvaltaisesti ja tehokkaasti EU-lainsäädäntöä ja kahdenkeskisiä sopimuksia.” Europarlamentin mukaan “Israel rakensi [vuonna 2011] enemmän uusia siirtokuntia Jerusalemiin kuin koskaan ennen -- Israelin siirtokunnat ovat kansainvälisen oikeuden vastaisia ja muodostavat vakavan esteen rauhanpyrkimyksille. Samaan aikaan Israelin valtio tukee siirtokuntia huomattavilla kannustimilla verotuksessa, asumisessa, infrastruktuurissa, teissä, puhtaassa vedessä, koulutuksessa, terveydenhuollossa jne. -- tehokkaan EU-tason valvonnan puutteesta johtuen Israelin siirtokuntatuotteille suodaan markkinaetuja Euroopassa (eng. preferential regime) -- [Europarlamentti] vaatii EU-lainsäädännön kokonaisvaltaista ja tehokasta ylläpitämistä EU:n ja Israelin kahdenkeskisten sopimusten toimeenpanemisessa, mukaan lukien tehokkaan ja riittävän komissio-johtoisen EU-valvontajärjestelmän perustamista sen välttämiseksi, että Israelin siirtokuntatuotteille suotaisiin etuja EU:n markkinoilla (eng. preferential regime); [Europarlamentti] toistaa, että EU:n tulisi sallia yksinomaan niiden israelilaisten toimijoiden, joiden päämajat, jaostot ja alihankkijat on rekisteröity ja perustettu Israelissa, ja jotka toimivat Israelissa, osallistuvan EU:n ja Israelin välisiin yhteistyön muotoihin”.

³Al-Haq: The Israeli Settlements from the Perspective of International Law (2000) <http://www.alhaq.org/publications/publications-index/item/the-israeli-settlements-from-the-perspective-of-international-law>

⁴Al Haq: Pillage of the Dead Sea: Israel’s Unlawful Exploitation of Natural Resources in the Occupied Palestinian Territory (2012): <http://www.alhaq.org/publications/publications-index/item/pillage-of-the-dead-sea-israel-s-unlawful-exploitation-of-natural-resources-in-the-occupied-palestinian-territory>

⁵Genèven sopimus siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana, artikla 49 http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1955/19550008/19550008_5

omnes⁷ – sääntö, jonka noudattamista kaikki valtiot voivat vaatia. Sekä YK:n turvallisuusneuvosto⁸ että YK:n yleiskokous⁹ korostavat, että palestiinalaisille kuuluu itsemääräämisoikeus, ja että Israel rikkoo järjestelmällisesti tätä oikeutta.

Myös yli sata vuotta vanha Haagin vuoden 1907 maasotaohjesääntö on edelleen yleismaailmallisesti velvoittavaa kansainvälistä tapaoikeutta. Sopimus kieltää pysyvän infrastruktuurin perustamisen miehitetylelle alueelle, mikäli se ei ole sotilaallisesti välttämätöntä tai sotilaallisen miehityksen alaisuudessa elävän väestön etujen mukaista.¹⁰

Israel on luonut miehitetylelle palestiinalaisalueille 2000-luvun ainoan erotteluregimin, jossa on voimassa kaksi eri oikeusjärjestelmää. Siirtokuntalaisille luotu oikeusjärjestelmä de facto anastaa siirtokunnat Israelille ja takaa siirtokuntalaisille poliittiset oikeudet ja kansalaisoikeudet osana Israelin valtion poliittista ja juridista järjestelmää. Miehitetylejen alueiden palestiinalaisille on luotu oikeusjärjestelmäksi sota-oikeus, joka evää alueen palestiinalaisilta heidän kansalaisoikeutensa ja poliittiset oikeutensa.¹¹

Kansainvälisen oikeuden ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sitovat säädökset velvoittavat sekä kansainvälistä yhteisöä että yksittäisiä valtioita puuttumaan kansainvälistä oikeutta rikkovien valtioiden toimiin. Lisäksi Israelin tekemät YK:n peruskirjan räikeät rikkomukset ja näiden rikkomusten lopettamiseksi säädetyt YK:n turvallisuusneuvoston ja yleiskokouksen päätöslauselmat velvoittavat turvallisuusneuvostoa puuttumaan rikoksiin, joihin Israel siirtokuntahankkeellaan on syylistynyt.

⁶H. Gros Espiell: The Right to Self Determination: Implementation of United Nations Resolutions (1980) “[V]allitsevien kansainvälisten realiteettien valossa kukaan ei voi kiistää sitä tosiasiaa, että periaate kansojen itsemääräämisoikeudesta on luonteeltaan jus cogens.” <http://tamilnation.co/selfdetermination/80grosespiell.htm>

⁷International Court of Justice Advisory Opinion: Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory (2004) <http://www.icj-cij.org/docket/files/131/1671.pdf>

⁸YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 242 vuodelta 1967

<http://unispal.un.org/unispal.nsf/0/7D35E1F729DF491C85256EE700686136>

⁹YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 58/163 vuodelta 2004 http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/58/163&Lang=E

¹⁰Maasotaohjesääntö on osa neljättä Haagin vuoden 1907 sopimusta, ks maasotaohjesääntönnön artikkelit 46 ja 55. <http://net.lib.byu.edu/~rdh7//wwi/hague/hague5.html>

¹¹B’Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

http://www.btselem.org/publications/summaries/200205_land_grab

Siirtokuntayhtiö SodaStream

Yhtiön tiedot

Koko nimi: SodaStream International Ltd.

Perustettu: Vuonna 1991

Perustaja: Peter Wiseburgh

Toimitusjohtaja: David Birnbaum

Puheenjohtaja: Yuval Cohen

Liikevaihto

323 miljoonaa euroa (2012)

Suomen maahantuoja

Empire Finland

Jälleenmyyjä Suomessa:

K-Citymarket, Anttila, Kodin Ykkönen, Prisma, Sokos, Stockmann, Gigantti, Expert, Tokmanni, Kyläkauppa Veljekset Keskinen, Musta-Pörssi, Motonet, Kokkolan Halpa-Halli, Kärkkäinen tavaratalot

SodaStream International Ltd. [SodaStream] on kansainvälinen markkinajohtaja kotikäyttöisten hiilihapotuslaitteiden valmistamisessa ja myynnissä. Yhtiö toimii 42 maassa ja sen tuotteita myydään yli 50 000 jälleenmyyntipisteessä.¹²

SodaStream valmistaa hiilihapotuslaitteitaan Israelin laittoman siirtokunnan Ma'ale Adumimin teollisuusalueelle Mishor Adumimiin perustamassaan tehtaassa. Tämä käy ilmi SodaStreamin vuoden 2012 huhtikuussa jättämässä vuosiraportissa:

Mishor Adumimissa meillä on metallitehdas, muovi- ja pullotehdas, kokoamistehdas, sylinteritehdas sekä hiilihappopatruunoiden täyttö- ja testausyksikkö. Ashkelonissa valmistamme makuja, joita levitetään maailmanlaajuisesti. Ulkoistamme myös tiettyjen komponenttiemme tuotannon kahdelle aliurakoitsijalle Kiinassa.¹³

Suomessa SodaStreamin markkinaosuus kotikäyttöisistä hiilihapotuslaitteista on yli 90 prosenttia.¹⁴

4.1 SodaStream siirtää tuotantonsa miehitetuille palestiinalaisalueille

Vuonna 1996 SodaStream perusti tehtaan Mishor Adumimin teollisuusalueelle, joka sijaitsee miehitettyjen palestiinalaisalueiden pinta-alaltaan suurimmassa siirtokunnassa Ma'ale Adumimissa, jossa asuu noin 39 000 siirtokuntalaista.

SodaStreamin perustajan Peter Wiseburghin mukaan päätös tehtaan rakentamisesta Mishor Adumimiin perustui Israelin tarjoamiin taloudellisiin etuuksiin:

Jerusalem Economic Corporation tarjosi maa-alueen minulle ilmaiseksi kuudeksi kuukaudeksi. Sain myös 100 000 Yhdysvaltain dollaria käteisenä remonttia varten -- se oli hyvä kauppa. Ei poliittinen teko.¹⁵

Israelin valtio kannustaa yhtiöitä siirtämään toimintaansa miehitettyillä palestiinalaisalueille perustetuille teollisuusalueille, joilla vuokrataan maata yhtiöille edullisesti ja suodaan niille tuntuvia verohelpotuksia. Siirtokuntien teollisuusalueilla toimiviin yhtiöihin sovelletaan lisäksi ympäristö- ja työoikeuksien säädöksiä löyhemmin kuin Israelin rajojen sisällä toimiviin yrityksiin.

¹²SodaStream-internetsivut: <http://www.sodastream.fi/fi/yritysinfo>

¹³SodaStream-vuosiraportti (2012): <http://quote.morningstar.com/stock-filing/Annual-Report/2011/12/31/t.aspx?t=XNAS:SODA&ft=20-F&d=fa1e8440fc32265e80a6adab9bc28b1d>

¹⁴SodaStream-internetsivut: http://www.sodastream.fi/fi/Miksi_SodaStream

¹⁵Globes: A Bubbles Company (2000)

4.2 Mishor Adumim

Vuonna 1974 perustettu Mishor Adumim on yksi Israelin 17 Länsirannalle perustamasta siirtokuntien teollisuusalueesta, joiden tarkoitus on ylläpitää ja kehittää Israelin siirtokuntainfrastruktuuria. Mishor Adumimissa toimii 230 yritystä ja tehdasta.

Mishor Adumim suunniteltiin Jerusalemin ja Ma'ale Adumimin teollisuusalueeksi ja sen perustamisella on ollut kauaskantoisia geopolittisiä seurauksia. Mishor Adumimin perustamisen yhteydessä siellä toimiville työntekijöille rakennettiin oma asuinalue. Näiden työntekijöille tarkoitettujen parakkien varjolla ryhdyttiin rakentamaan Ma'ale Adumimin siirtokuntaa.¹⁶

Ma'ale Adumimin siirtokuntavyöhyke, joka ulottuu Jerusalemissa Jordanjoelle, eristää Itä-Jerusalemin Länsirannasta ja erottaa Länsirannan pohjois- ja eteläosat toisistaan. Ma'ale Adumim on erityinen este palestiinalaisvaltion perustamiselle ja Länsirannan yhtenäisyydelle.

4.3 Palestiinalaisten työntekijöiden oikeudet SodaStreamin tehtaassa

Israelin viranomaisten tarjoamien taloudellisten kannustimien lisäksi siirtokunnissa toimivat yhtiöt hyötyvät liiketoiminnassaan palestiinalaisten halpatyövoimasta.¹⁷

Israelin palestiinalaisalueille perustamassa erotteluregiimissä vallitsee kahden eri hallinto- ja rikosoikeusjärjestelmän ohella myös kaksi eri työoikeusjärjestelmää. Israelin siirtokunnissa työskenteleviin israelilaisiin sovelletaan Israelin työlainsäädäntöä. Palestiinalaisiin työntekijöihin sovelletaan sen sijaan työoikeuksia rajoittavaa Jordanian työlainsäädäntöä, joka oli voimassa ennen vuotta 1967.

Palestiinalainen työoikeus (engl. Palestinian Labour Law) ei ole voimassa C-alueella, joka on pinta-alaltaan yli 60% Länsirannasta. Israel on evännyt siirtokunnissa työtä tekevilta palestiinalaisilta perustavanlaatuiset työoikeudet, mikä on mahdollistanut palestiinalaisten työvoiman hyväksikäyttämisen siirtokunnissa toimivissa yhtiöissä.

Siirtokunnissa työtä tekeviin palestiinalaisiin sovelletaan Jordanian työlainsäädännön lisäksi sotaoikeutta, jonka alaisuudessa palestiinalaiset työntekijät ovat

¹⁶B'Tselem : http://www.btselem.org/download/200912_maale_adummim_eng.pdf

¹⁷Israelin miehityspolitiikan estäessä ja lamauttaessa palestiinalaisten itsenäisen taloudellisen kehityksen, joutuvat jotkut palestiinalaiset hakemaan töitä siirtokunnista. Lähde: International Labor Organization: The situation of workers of the occupied Arab territories (2012) http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_181071.pdf

Kuva Mishor Adumimista. Mishor Adumimin teollisuusalue perustettiin palvelemaan, ylläpitämään ja kehittämään Israelin laittomasti anastamaa Itä-Jerusalemien aluetta ja Ma'ale Adumimin siirtokuntaa. (Kuva: ICAHD Finland)

Kartta Mishor Adumimista ja Ma'ale Adumimista, joiden rakentamiseksi pakkolunastettiin maita palestiinalais-kaupungeilta Abu Disilta, Azaryalta, A-Turinilta, Issauyanilta, Han El Akhmarilta, Anatalta ja Nebbi Mussalta. (Lähde: Who Profits. Kartta: B'Tselem)

Ma'ale Adumimin sisäänkäynnin monumentti, jossa kaksi rauhankyyhkyä pitävät maapalloa huomassaan. Monumentin alaosaan on kaiverrettu sana Rauha. Ma'ale Adumimin siirtokuntavyöhyke on Israelin sotilaallisen miehityksen historian suurin maa-alueen pakkolunastus. (Kuva: Wikimedia Commons)

riippuvaisia työnantajien heille myöntämistä työluvista. Ensisijainen ehto työluvan myöntämiselle on Israelin viranomaisten turvallisuuslupa (engl. security clearance), joka osoittaa, ettei työnhakija ole syyllistynyt toimiin tai julkilausumiin, jotka määrittellään turvallisuushaksi Israelille.¹⁸

Israelilaisen Kav LaOved -työoikeusjärjestön haastattelemien SodaStreamin palestiinalaisten työntekijöiden mukaan yhtiön työntekijät “ansaitsevat alle puolet minimipalkasta”. Heidän työolonsa ovat “surkeat”, ja “mikäli he vaativat oikeuksiensa kunnioittamista, heille annetaan potkut.”¹⁹

Kav LaOvedin mukaan siirtokunnissa toimivista yhtiöistä SodaStream kuuluu räikeimpiin palestiinalaisten työoikeuksien rikkojiin.²⁰

¹⁸Palestiinalaisen työntekijän ja israelilaisen työnantajan välinen työoikeuskiista muodostaa itsessään sotaioikeuden mukaan “turvallisuusuhan”. Palestiinalainen työntekijä vaarantaa työluvensa vaatiessaan työnantajalta perustavanlaatuisia työoikeuksia. Silloisen työsuhteen päättymisen lisäksi työluvan evääminen merkitsee sitä, ettei luvan menettänyt työntekijä voi hakea töitä muistakaan siirtokunnista. Lähde: Who Profits <http://www.whoprofits.org/sites/default/files/WhoProfits-ProductioninSettlements-SodaStream.pdf>

¹⁹Kav LaOved: http://www.kavlaoved.org.il/media-view_engb374.html?id=1971

²⁰Ibid. ²²Who Profits -projektin hankkimat asiakirjat: bit.ly/Jp72EI

Siirtokuntayhtiö Ahava

Yhtiön tiedot

Koko nimi: Ahava – Dead Sea Laboratories

Vuosittainen liikevaihto: 107 miljoonaa euroa (vuonna 2007)

Vientimaat: Albania, Australia, Itävalta, Azerbaidjan, Belgia, Kanada, Kroatia, Kypros, Tshekin tasavalta, Eesti, Suomi, Ranska, Saksa, Georgia, Kreikka, Hong Kong, Unkari, Italia, Japani, Kirgistan, Liettua, Mauritius, Hollanti, Norja, Venäjä, Slovenia, Sveitsi, Singapore, Yhdistyneet kuningaskunnat, Ukraina, Yhdysvallat, Etelä-Afrikka, Filippiinit

Kansainväliset tytäryhtiöt: Yhtiö omistaa Ahava-nimiset tytäryhtiöt Saksassa, Iso-Britanniassa ja New Yorkin osavaltiossa Yhdysvalloissa.

Ahava – Dead Sea Laboratories [Ahava] on israelilainen kosmetiikkayhtiö, jonka tehdas sijaitsee Mitzpe Shalemissa. Israelin rakentamat siirtokunnat Mitzpe Shalem ja Kalia perustivat Ahavan vuonna 1988.

Yhtiö louhii tuotteissaan käytettäviä materiaaleja Kalian siirtokunnasta, joka sijaitsee Mitzpe Shalemin tavoin Länsirannalla. Yhtiö käyttää kosmetiikkatuotteissaan Kuolleen meren mudasta ja sen lähistön maaperästä hankittuja mineraaleja.²¹ Yritys on ainoa kosmetiikkayhtiö, joka on saanut luvan mineraalien louhimiseen Israelin miehityshallinnolta, joka on Israelin hallintoviranomainen miehitetyn Länsirannan alueella.²²

5.1 Miehitetyn Kuolleenmeren alue

Kuollutmeri on Jordanian, miehitetyn Länsirannan ja Israelin rajalla sijaitseva järvi, joka on maailman suolaisin vesistö ja maan pinnan matalin kohta.²³ Miehitetyn Kuolleenmeren alue viittaa tässä tutkimusraportissa alueeseen, joka alkaa pohjoisessa Jerikon kaupungin alapuolelta ja päättyy etelässä vuoden 1949 tulitaukorajaan. Lännessä miehitetyn Kuolleenmeren alue ulottuu Jordanian rajalle.

5.2 Voitot miehitetyn Kuolleenmeren alueen mineraaleista Israeliin

Israelin valtio sallii sekä israelilaisten yritysten toiminnan miehitetyn Kuolleenmeren alueella että israelilaisten yritysten harjoittaman miehitettyjen palestiinalaisalueiden luonnonvarojen laittoman haltuunottamisen ja taloudellisen hyödyntämisen. Miehittäjäosapuolen harjoittama miehitettyjen alueiden luonnonvarojen hyödyntäminen rikkoo Haagin maasotaohjesääntöä laillisista ja laittomista sodankäynnin tavoista.²⁴

Israel hyödyntää laittomasti palestiinalaisten luonnonvaroja, minkä johdosta palestiinalaisten talous menettää ne voitot, jotka nyt menevät israelilaisille yhtiöille. Toinen taloudellisen tappion lähde on Israelin asettamat säädökset, jotka estävät palestiinalaisia hyödyntämästä miehitetyn Kuolleenmeren alueen mineraalivarantoja.

Palestiinalaishallinto ja Applied Research Institute – Jerusalem -tutkimusinstituutti arvioivat molempien yllä esitettyjen tappionaiheuttajien kokonaissummaksi noin 1,37 miljardia euroa.²⁵

²¹B'Tselem: Dispossession and Exploitation: Israel's Policy in the Jordan Valley and Northern Dead Sea (2011)

²²Who Profits -projektin hankkimat asiakirjat: bit.ly/Jp72EI

²³Kuollutmeri on ainutlaatuinen ekosysteemi. Jordania, Israel ja Palestiinalaishallinto ovat ehdottaneet Kuolluttamerta maailmanperintökohteeksi. Kuolleessameressä on poikkeuksellisen korkeat mineraalipitoisuudet, mikä tarjoaa kosmetiikkateollisuudelle otolliset kehitysmahdollisuudet alueella. Kuolleenmeren ekosysteemi on vaarassa tuhoutua kokonaan liiallisen kuormittamisen seurauksena. Friends of the Earth Middle East: http://foeme.org/www/?module=projects&record_id=21

²⁴Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaan miehitys on aina väliaikaista. Miehitystä määrittävät säädökset takaavat miehitystä toimeenpanevalla valtiolle auktoriteetin hallita miehitettyä aluetta, mutta miehittäjällä ei ole oikeutta hallita aluetta suvereenisti, sillä se toimii ainoastaan väliaikaisena edunvalvojana (engl. trustee), ei lainmukaisena hallinnoijana.

²⁵ Palestinian Ministry of National Economy ja Applied Research Institute - Jerusalem: The economic cost of the Israeli occupation for the occupied Palestinian territory

5.3 Mitzpe Shalem

Mitzpe Shalem on Israelin siirtokunta miehitetyllä Länsirannalla. Israelin hallitus perusti Mitzpe Shalemin vuoden 1970 toukokuussa Eyn Treibah -nimisen beduiinikylän alueelle. Hallitus asutti Mitzpe Shalemin Israelin asevoimien NAHAL-ohjelman sotilailla.²⁶

Huhtikuussa 1977 Israelin hallitus antoi hyväksyntänsä Mitzpe Shalemin muuttamiselle sotilaskäytöstä siviilikäyttöön, minkä jälkeen Mitzpe Shalem on määritelty tavanomaiseksi siirtokunnaksi.

5.4 Ryöstäminen sotarikoksena

Ahavan suora osallisuus siirtokuntien muodostamaan sotarikokseen ei ole ainoa sotarikos, johon yhtiö syyllistyy.

Kansainvälinen humanitaarinen oikeus suojelee sekä yksityistä että julkista omaisuutta ryöstämiseltä, jonka Haagin maasotaohjesäännön artikla 47 ja Geneven neljännen sopimuksen artikla 33(2) ovat kieltäneet ja jälkimmäisen – julkisen omaisuuden ryöstämisen – artikla 47 on kriminalisoinut. Molemmat sopimukset korostavat, ettei valtioiden ole ainoastaan lainvastaista määrätä tai valtuuttaa ryöstämistä, vaan ne ovat velvoitettuja estämään ja pysäyttämään myös yksittäisten kansalaisten suorittaman ryöstämisen.

Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussääntö [artikla 8(2)(b)(xvi)] kriminalisoi ryöstämisen sotarikoksena.

Ryöstäminen sotarikoksena muodostuu seuraavasta viidestä kohdasta:

1. *Syyllinen anasti omaisuutta.*
2. *Anastettu omaisuus otettiin yksityiseen tai henkilökohtaiseen käyttöön.*
3. *Haltuunotto tehtiin ilman omistajan suostumusta.*
4. *Omaisuuden haltuunotto toteutettiin kansainvälisen aseellisen konfliktin yhteydessä.*
5. *Syyllinen oli tietoinen niistä olosuhteista, jotka muodostivat aseellisen konfliktin olemassaolon.*²⁷

Miehittävän osapuolen miehitettyillä alueilla harjoittama luonnonvarojen louhinta, vienti ja myynti muodostavat luonnonvarojen laittoman anastamisen. Ahava louhii miehitetyltä Kuolleenmeren alueelta raaka-aineita, joista valmistettujen kosmetiikkatuotteiden vienti tuottaa taloudellista hyötyä Mitzpe Shalemin ja Kalian siirtokunnille ja niiden asukkaalle.

Siviilit voivat asevoimien sotilaiden, muiden valtiollisten toimijoiden ja muiden aseellisten ryhmittymien jäsenten tavoin syyllistyä sotarikokseen vihollisosapuolen siviiliväestöä kohtaan. Täten yksittäiset siviilit voivat valtiollisten toimijoiden ohella syyllistyä ryöstämiseen sotarikoksena. Tämä pätee myös tapauksiin, joissa yksittäinen kansalainen toimii ilman valtiollista valtuutusta.

²⁶Israelin hallituksen mukaan sotilaat "olisivat vastuussa turvallisuustehtävistä, ja suorittaisivat testejä, joiden tarkoituksena on selvittää pysyvän siirtokunta-asutuksen ehtoja ja mahdollisuuksia." The Spiegel Report, ks. hallituksen päätökset 569 (5.5.1970) ja 9 (19.4.1977)

²⁷Al-Haq: Pillage of the Dead Sea: Israel's unlawful exploitation of natural resources in the Occupied

³⁰EU-Israel -assosiaatiosopimuksen toinen artikla ["osapuolten väliset suhteet ja sopimuksen säädökset perustuvat ihmisoikeuksien ja demokraattisten periaatteiden kunnioittamiselle"] antaa perusteet assosiaatiosopimuksen kokonaisvaltaiselle jäädäytämälle.

Kalian ja Mitzpe Shalemin siirtokunnissa on täten siirtokuntalaisia, jotka ovat henkilökohtaisesti rikosvastuussa palestiinalaisten luonnonvarojen laittomasta haltuunotosta eli ryöstämisestä sotarikoksena.

5.5 Ahavan omistajat ja laittomasta miehityksestä hyötyminen

Hamashbir Holdings, B. Gaon Holdings -yhtiön ja Livnatin suvun sijoitusrahasto, on Ahavan toinen merkittävä osakkeenomistaja. Hamashbir Holdings on sijoittanut rahaa esimerkiksi Arava Export Growers -yhtiöön. Arava Export Growers on siirtokunnista peräisin olevien maataloustuotteiden viejä.

B. Gaon Holdings on yhdysvaltalaisen US Ace Hardware -ketjun israelilainen toimiluvanhaltija. Yhtiöllä on kauppa Ma'ale Adumimissa.

Livnatien suku on Nesher Israel Cement Enterprises -yhtiön merkittävä osakkeenomistaja. Nesher Israel Cement Enterprises on myynyt sementtiään käytettäväksi Länsirannan siirtokunnissa ja Israelin rakentamassa raitiovaunuverkossa, joka yhdistää Itä-Jerusalemiin laittomat israelilaisiirtokunnat Länsi-Jerusalemiin. Israelilaisessa siirtokunta- ja miehityskytköksiä kartoittavassa Who Profits -hankkeessa epäillään, että yhtiön valmistamaa sementtiä on käytetty Israelin rakentamassa, Kansainvälisen tuomioistuimen laittomaksi määrittämässä muurissa, tarkistuspisteissä ja terminaaleissa.

Livnatien perhe on osakas myös Cellcomissa, joka on asiakaskunnaltaan Israelin suurin matkapuhelinpalveluja tarjoava yhtiö. Cellcom on rakentanut miehitetuille palestiinalaisalueille ja Golanin kukkuloille noin 250 matkapuhelinantennia, joilla se tarjoaa matkapuhelinpalvelut siirtokuntalaisille ja Israelin armeijan sotilaille.

Noin kaksi kolmasosaa Kuolleenmeren läntisestä rannasta kuuluu palestiinalaisalueisiin, joita Israel on miehittänyt kohta puoli vuosisataa. (Kartta: Al Haq)

Mitzpe Shalemin siirtokunta perustettiin vuonna 1970 Israelin asevoimien sotilaille. (Kuva: BBC)

EU:n velvoitteet Israelin siirtokuntahankkeen pysäyttämässä

Vuonna 2011 Israelin vienti Euroopan unioniin, joka on Israelin suurin kauppakumppani ja toiseksi suurin vientikohde, oli noin 12,6 miljardia euroa. EU:n tuonti Israelin siirtokunnista on viisitoistakertainen verrattuna EU:n tuontiin miehitettyjen alueiden palestiinalaisilta. Suhdeluku käy ilmi 22 kansalaisjärjestön yhteisesti kokoamasta raportista Trading Away Peace: How Europe helps sustain illegal Israeli settlements. Israelin hallitus arvioi, että EU:n vuosittainen tuonti siirtokunnista on noin 230 miljoonaa euroa.²⁸ Saksalaislehti Der Spiegel vuorostaan arvioi, että noin kolmannes Israelin tuonnista EU:hun oli kokonaan tai osittain peräisin siirtokunnista.²⁹

EU-Israel -assosiaatiosopimus, joka myöntää israelilaisille tuotteille tullivapauden EU:n markkinoilla, allekirjoitettiin vuonna 1995. Sopimus astui voimaan vuoden 2000 kesäkuussa.

EU:n ja Israelin välillä solmittua assosiaatiosopimusta, kuten kaikkia kahden kansainvälisen oikeuden subjektin välisiä sopimuksia, tulkitaan kansainvälisen oikeuden ja erityisesti kansainvälisen sopimusoikeuden laillista perustaa vasten.³⁰

Kansainvälinen sopimusoikeus perustuu valtiosopimusoikeutta koskevaan Wienin yleissopimukseen. EU-Israel -assosiaatiosopimukseen sovelletaan sopimusten suhteellisen vaikutuksen pacta tertiis nec nocent nec prosunt -periaatetta, jonka mukaan sopimuksesta ei saa aiheutua haittaa tai etua kolmansille osapuolille, tässä tapauksessa Palestiinalle.³¹ Tämä periaate on kirjattu Wienin yleissopimuksen artiklaan 34:

*Valtiosopimus ei luo velvoituksia eikä oikeuksia kolmannelle valtiolle sen suostumuksesta.*³²

²⁸Trading Away Peace: How Europe helps sustain illegal Israeli settlements:

<http://www.fidh.org/IMG/pdf/trading.pdf>

²⁹Der Spiegel <http://www.spiegel.de/international/europe/made-in-israel-eu-court-allows-duties-on-products-from-the-settlements-a-680380.html>

³⁰EU-Israel -assosiaatiosopimuksen toinen artikla [“osapuolten väliset suhteet ja sopimuksen säädökset perustuvat ihmisoikeuksien ja demokraattisten periaatteiden kunnioittamiselle”] antaa perusteet assosiaatiosopimuksen kokonaisvaltaiselle jäädäyttämislle.

³¹Vuonna 2012 YK hyväksyi Palestiinan tarkkailijavaltioksi YK:ssa.

³²Valtiosopimusoikeutta koskeva Wienin yleissopimus, artikla 34 <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1980/19800033>

EU-Israel -assosiaatiosopimuksen artiklassa 83 määritellään sopimuksen alueelliseksi soveltamisalaksi Israelin valtion alue. Vastaavasti EU:n ja Palestiinalaishallinnon välillä solmitun assosiaatiosopimuksen artiklassa 73 määrätään, että sopimusta sovelletaan palestiinalaisalueisiin. Molempien sopimusten mukaan viejävaltion tulliviranomaisilla on yksinomainen tullitoimivalta omalta alueelta peräisin olevien tuotteiden kohdalla. Israelin tullitoimivalta Länsirannalla valmistettavien tuotteiden viennissä evää palestiinalaisalueiden tulliviranomaisilta sille kansainvälisen oikeuden mukaan kuuluvan toimivallan, rikkoen *pacta tertiis nec nocent nec prosunt*-periaatetta ja Wienin yleissopimuksen säädöksiä.

Israelin siirtokunnissa toimivat yhtiöt merkitsevät tuotteidensa alkuperäksi Israelin vastoin kansainvälisen oikeuden säädöksiä, EU:n ja Israelin välisiä kahdenkeskisiä sopimuksia ja EU:n tuomioistuimen sitovia päätöksiä ja määräyksiä.

EU:n tuomioistuimen, joka on EU:n korkein juridinen elin, mukaan

*Länsirannalta peräisin olevat tuotteet eivät kuulu tämän sopimuksen [EU-Israel -assosiaatiosopimuksen] alueelliseen soveltamisalaan eikä niihin siis voida soveltaa sopimuksen mukaista etuuskohtelua.*³³

Vuoden 2013 kesäkuussa Saksan hallitus ilmaisi myötämielisyytensä Israelin siirtokunnissa valmistettujen tuotteiden merkitsemiselle. Saksa, Israelin tärkeimpiä liittolaisia EU:ssa, muotoili kantansa seuraavasti:

*[t]uotteisiin pitäisi merkitä "Valmistettu Israelissa" vain, mikäli ne on valmistettu vuoden 1967 rajojen sisäpuolella.*³⁴

SodaStream ja sen Suomen maahantuojat Empire Finland sekä Ahava ja sen maahantuojat Mikacos Oy ovat maahantuonnin aloittamisesta asti johtaneet suomalaisia kuluttajia harhaan tuotteidensa alkuperästä rikkoen yllä esitettyjen sitovien säädösten ja sopimusten lisäksi myös kuluttajansuojalakia.³⁵

Noudattaakseen kansainvälisen oikeuden sille asettamia velvoitteita tulee EU:n siirtokuntatuotteiden merkitsemisen lisäksi asettaa täyskielto siirtokuntatuotteille.

Huomioiden, että Israelin siirtokunnat rikkovat kansainvälisen oikeuden jus

³³EU:n tuomioistuimen vuoden 2010 päätös

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d51d653eaf46e-0423c9562f091283183fb.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Oa3yQe0?text=&docid=72406&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=450626>

³⁴<http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/168561#.UbCpHhV5MxC>

³⁵Kuluttajansuojalaki 6 §: "Totuudenvastaiset tai harhaanjohtavat tiedot voivat koskea erityisesti -- kulutushyödykkeen alkuperää, valmistustapaa ja -aikaa, käyttöä ja käytön vaikutuksia sekä hyödykkeelle tehtyjen testien tuloksia" (kursiivi lisätty)

cogens -normeja, velvoittaa se kansainvälistä yhteisöä, tässä tapauksessa EU:ta ja EU:n jäsenvaltioita olemaan tukematta tai tunnustamatta siirtokuntia ja toimia siirtokuntahankkeen saattamiseksi päätökseen.

Päästämällä siirtokuntayhtiöt ja -tuotteet EU-markkinoille EU tunnustaa siirtokunnat epäsuorasti laillisiksi sekä tukee ja ylläpitää niitä taloudellisesti. Näin tehdessään EU ja EU:n jäsenvaltiot rikkovat velvollisuuttaan olla tunnustamatta siirtokuntia ja olla edesauttamatta tai tukematta siirtokuntien ylläpitämistä.

Käymällä kauppaa siirtokuntayhtiöiden, kuten SodaStreamin ja Ahavan kanssa, EU ja EU:n jäsenvaltiot rikkovat lisäksi velvollisuuttaan ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin, joilla Israelin siirtokuntahanke saatetaan päätökseen ja jo rakennettu siirtokuntainfrastruktuuri puretaan. Niin EU kuin EU:n jäsenvaltiot ovat laillisesti veloitettuja asettamaan siirtokuntatuotteille täyskielto ja olla päästämättä siirtokuntayhtiöitä ja -tuotteita markkinoilleen.

Vuoden 2013 helmikuussa EU:n diplomaatit kehottivat EU:ta aloittamaan taloudelliset pakotteet Israelin siirtokuntia vastaan. Diplomaattien mukaan EU:n on lisäksi lakkautettava eurooppalaisten yhtiöiden tuki siirtokunnille ja ryhdyttävä toimiin siirtokuntien "estämiseksi". EU:n diplomaatit kutsuivat siirtokuntahanketta "systemaattiseksi, tarkoituksenmukaiseksi ja provokatiiviseksi".³⁶

³⁶<http://972mag.com/resource-eu-heads-of-mission-report-on-israeli-settlements/66814/>

SodaStream ja Ahava kansainvälisen kritiikin kohteina

Heinäkuussa 2011 Coop Sverige, Ruotsin suurimpia SodaStream-laitteiden jälleenmyyjiä, lopetti väliaikaisesti SodaStream-tuotteiden tilaamisen johtuen yhtiön toiminnasta Israelin laittomissa siirtokunnissa. Coop ilmoitti, että päätös perustui Ruotsin TV4:n tekemään tutkimukseen³⁷, jonka mukaan SodaStream-laitteiden maahantuoja Empire on antanut virheellistä tietoa tuotteiden alkuperästä.

Vuoden 2010 maaliskuussa EU:n tuomioistuin päätti, että siirtokunnissa valmistetuille tuotteille ei voida myöntää EU-Israel -assosiaatiosopimuksen etuuksia. Oikeustapaus sai alkunsa SodaStreamin harhaanjohtavista alkuperämerkinnöistä. Saksan tulliviranomaiset kieltäytyivät myöntämästä SodaStreamin tuotteille yhtiön vaatimia assosiaatiosopimuksen takaamia etuuksia.

SodaStreamin vuosiraportista ilmenee, että yhtiö on huolissaan siihen kohdistetusta kansainvälisen oikeuden noudattamista vaativasta kampanjoinnista.

Viime aikoina Länsirannalla toimivat yhtiöt ovat saaneet osakseen kielteistä huomiota, ensisijaisesti Länsi Euroopassa. Monet poliittiset ryhmät ovat vaatineet Länsirannalla valmistettävien tuotteiden boikotoimista -- Näistä syistä saatamme tulevaisuudessa joutua siirtämään huomattavan osan tuotannostamme pois Länsirannalta.³⁸

Raportissa yhtiö jatkaa kuitenkin toteamalla, että Israelin valtion suomat etuudet ja kannustimet mahdollistavat taloudellisesti tuotannon pitämisen siirtokunnassa.

The Walt Disney Companyn perustajan lapsenlapsi, Abigail Disney, irtisanoutui Ahava-sijoitustensa voitoista vuoden 2012 kesäkuussa. Shamrock Holdings, Disney-suvun sijoitusrahasto, on sijoittanut noin 400 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria israelilaisiin yhtiöihin. Shamrock Holdings on sijoittanut vähintään 12 miljoonaa dollaria Ahavaan.

Disneyn mukaan:

Vaikka pidän kollegoitani mitä korkeimmassa arvossa, en voi hyvällä omallatunnolla hyötyä miehityiltä alueilta ryöstetyistä luonnonvaroista tai yhtiöstä, joka on sijoittanut tehtaansa israelilaiseen siirtokuntaan Länsirannalle.³⁹

Vuoden 2012 helmikuussa Ahavan japanilainen maahantuoja Daitocrea ilmoitti lopettavansa Ahava-tuotteiden maahantuonnin. Päätöksen taustalla oli Ahavan liiketoimet miehityillä palestiinalaisalueilla.⁴⁰

Vuoden 2012 maaliskuussa VITA, Ahavan suurin jälleenmyyjä Norjassa, ilmoitti lopettavansa Israelin siirtokunnissa valmistettujen tuotteiden myymisen. Päätös perustui siihen, ettei VITA halunnut tukea kansainvälisen oikeuden rikkomuksia.⁴¹

³⁷TV-4:n teettämä tutkimus SodaStreamin tuotteiden alkuperästä:

http://www.tv4play.se/nyheter_och_debatt/nyheterna?title=sodastream_lurar_sina_kunder&videoid=1751996

³⁸SodaStream-vuosiraportti (2012) <http://quote.morningstar.com/stock-filing/Annual-Report/2011/12/31/t.aspx?t=XNAS:SODA&ft=20-F&d=fa1e8440fc32265e80a6adab9bc28b1d>

³⁹Ha'aretz: Disney family member renounces her investments in Israel's Ahava Cosmetics

Siirtokunnat ja rikosvastuu

Israelin valtion harjoittaman siirtokuntapolitiikan oikeudelliset ja rikosvastuulliset seuraukset ovat huomattavia ja kauaskantoisia. Rikosvastuu siirtokunnista sotarikoksena ja ryöstämisestä sotarikoksena toteutuu kolmella tasolla: Israelin valtion rikosvastuu siirtokuntapolitiikan suunnittelusta, toteuttamisesta ja ylläpitämisestä; israelilaisten siviilien rikosvastuu siirtokunnissa ja palestiinalaisalueiden luonnonvarojen ryöstämisestä sotarikoksena; siirtokuntayhtiöiden toimitusjohtajien osallisuus siirtokuntiin sotarikoksena ja syyllisyys ryöstämiseen sotarikoksena.

Israelin siirtokuntahankkeen kohdalla kaikkiin yllä mainittuihin kansainvälisen oikeuden subjekteihin – Israelin valtioon, israelilaisivilleihin sekä israelilaisten ja kansainvälisten yhtiöiden toimitusjohtajiin – sovelletaan kansainvälistä humanitaarista oikeutta, kansainvälistä ihmisoikeuslainsäädäntöä ja kansainvälistä rikosoikeutta.

Kansainvälisiä yhtiöitä, kuten Ahavaa ja SodaStreamia, voidaan pitää syyllisinä ja osallisina valtioiden toteuttamissa kansainvälisen oikeuden rikkomuksissa. Osallisuus on rikosvastuun muoto, jossa yhtiön voidaan todeta olevan osavastuussa rikoksen toteutumisesta ilman, että se on suoraan syyllinen kyseessä olevaan rikokseen.

Kansainväliset ad hoc -rikostuomioistuimet ovat määrittäneet avunannon (engl. aiding and abetting) yhdeksi yksilöllisen rikosvastuun muodoksi kriminalisoiden tietoisesta avustuksesta, yllyttämisestä tai moraalisen tuen, jolla on merkittävä vaikutus rikoksen toteutumiseen.

Yhtiön toimittama logistinen tuki, jonka voidaan katsoa helpottavan kansainvälisen humanitaarisen oikeuden rikkomusten toteuttamista, saattaa asettaa yhtiön rikosvastuulliseksi näistä laittomuuksista.

Lisäksi yhtiö, joka hyötyy taloudellisesti ihmisoikeusrikkomusten luomista mahdollisuuksista ja ympäristöstä, vaikkakaan yhtiö ei suoraan avustaisi rikosentekijää rikosten toteuttamisessa, voidaan tuomita osalliseksi kyseessä oleviin rikkomuksiin.

SodaStreamin ja Ahavan osallisuudella Israelin valtion kansainvälisen rikosoikeuden, kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön rikkomuksiin on vakavia kansainvälisoikeudellisia seuraamuksia. Osallisuus kansainvälisen oikeuden räikeisiin rikkomuksiin langettaa yhtiöiden toimitusjohtajille rikosoikeudellisen vastuun kyseessä olevista toimista.

Kansainvälisten sotarikosten ja niihin syyllistyneiden tuomitseminen voidaan toteuttaa seuraavilla tavoilla:

⁴⁰Electronic Intifada: BDS victory: Ahava products spiked in Japan because of legal and ethical issues
<http://electronicintifada.net/blogs/nora/bds-victory-ahava-products-spiked-japan-because-legal-and-ethical-issues>

⁴¹Electronic Intifada: BDS victory: Ahava products dropped by major retail chain in Norway
<http://electronicintifada.net/blogs/nora/bds-victory-ahava-products-dropped-major-retail-chain-norway>

1) YK:n turvallisuusneuvoston päätöksellä perustettu ad hoc -tuomioistuin.

2) YK:n ja Israelin hallituksen yhteisellä sopimuksella perustama rikostuomioistuin (engl. "combined criminal court"). Sierra Leonen, Kosovon, Kambodžan ja Itä-Timorin rikostuomioistuimet perustettiin tällä käytännöllä.

3) Oikeudenkäynti Kansainvälisessä rikostuomioistuimessa.

4) Oikeudenkäynti kansallisissa tuomioistuimissa sellaisissa valtioissa, jotka ovat mukauttaneet lainsäädäntöönsä universaalin toimivallan (engl. "universal jurisdiction").

Yhdysvallat Israelin läheisenä liittolaisena käyttäisi tarvittaessa veto-oikeuttaan turvallisuusneuvostossa (kohta 1), Israelin hallitus ei ole aikeissa laatia YK:n kanssa sopimusta rikostuomioistuimen perustamisesta (kohta 2) ja Israel ei ole ratifioinut Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustanutta Rooman perussääntöä (kohta 3). Universaali toimivalta on täten ainoa kansainvälisoikeudellinen keino tuoda israelilaiset sotarikoksista epäillyt poliitikot, siviilit ja yhtiöiden toimitusjohtajat oikeuden eteen.

Universaaliin toimivaltaan nojaten SodaStreamin toimitusjohtaja David Birnbaum ja Ahavan toimitusjohtaja Elana Drell Szyfer voidaan asettaa Suomessa rikosoikeudelliseen vastuuseen heidän osallisuudestaan kansainvälisen rikosoikeuden, kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja kansainvälisen ihmisoikeuslain-säädännön rikkomuksista.⁴² Suomen rikoslaki edellyttää syytetyn läsnäoloa Suomen maaperällä oikeudenkäyntiä ja tuomitsemista varten.

⁴² Ks. Suomen rikoslain 11 luku. Ruandalainen François Bazaramba vangittiin Porvoon käräjäoikeuden määräyksenä joukkotuhonnasta epäiltynä 6.4.2007 Porvoossa. Vuoden 2009 syyskuussa syyttäjä vaati Bazaramballe elinkautista vankeusrangaistusta. Kesäkuussa 2010 käräjäoikeus tuomitsi Bazaramban elinkautiseen vankeusrangaistukseen, jonka Helsingin hovioikeus pysytti 30.3.2012 antamassa päätöksessään.